

Verkiezingscampagne in radio en TV : 28 maart tot 16 april 1977

door Herman SANTY,

Socioloog.

Hoofd van de Studiedienst van de Belgische Radio en Televisie.

Inleiding.

Veel wordt er gezegd en geschreven over de invloed die radio- en TV-programma's kunnen uitoefenen op het verloop van een kiescampagne en als gevolg daarvan, op het kiesgedrag van de bevolking.

In een land als de Verenigde Staten waar omwille van de omroep-situatie als omwille van het kiesstelsel, de partijen mits de nodige financiële middelen, strategieën en beleidslijnen kunnen ontwikkelen m.b.t. de mate waarin radio en TV in de kiescampagne moeten worden ingeschakeld, is heelwat onderzoek omtrent bovenstaande vragen verricht.

Afgaande op de items die men in uitgevoerd onderzoek terugvindt, lijken m.b.t. de invloed van radio en TV op het politieke leven en meer bepaald, op alles wat met verkiezingen te maken heeft, belangrijk te zijn :

1° de mate van waarachtigheid, neutraliteit en objectiviteit die een bevolking aan de media toekent ;

2° de mate waarin kiezers meer, minder of geen politieke belangstelling aan de dag leggen ;

3° het aantal onbesliste kiezers op het ogenblik van het onderzoek, daarbij vooral gelet op het feit dat men in de VS geen kiesplicht kent.

De resultaten wijzen wat betreft punt 1 duidelijk uit, dat de televisie het meest van alle media in de ogen van de kiezers voor waarachtigheid borg staat. Wat betreft de punten 2 en 3, schijnen verkiezingscampagnes bestaande houdingen eerder te versterken, dan te veranderen.

Dit alles moet dan gezien worden in de context van het Amerikaanse kiessysteem, dat een verkiezingscampagne in de richting van « to sell the president » in de hand werkt.

Zo kan eventueel de hoge graad van waarachtigheid die het publiek aan de TV toekent, gereduceerd worden tot de mate waarin de kandidaten als eerlijk overkomen op het scherm en dit kan dan weer eventueel gereduceerd worden tot de mate waarin psychologen en sociologen er in slagen de kandidaat te leren, *hoe* hij als eerlijk op het scherm moet overkomen. Gezien dus de omroepsituatie in de VS (mediumtijd kan voor politieke uitzendingen gekocht worden) zowel als de verkiezings-situatie (de partijen komen in feite met één kandidaat; de deelname aan de verkiezingen is vrij) is de kans groot dat wij te vlug concluderen, wanneer wij resultaten uit Amerikaans onderzoek zonder meer overnemen. We hebben nood aan eigen en origineel onderzoek, om over de invloed die de media in de kiescampagne uitoefenen, te kunnen oordelen. In ons land immers kunnen noch politieke partijen of wie dan ook, zendtijd bij radio of televisie kopen en is het gezien het kiesstelsel niet mogelijk een verkiezingscampagne zonder meer rond één persoon te concentreren.

De verkiezingscampagne op de BRT nam een aanvang met volgende mededeling van de Raad van Beheer: « Met het oog op de vervroegde verkiezingen heeft de Raad van Beheer zoals gewoonlijk beslist van 28 maart tot 17 april de politieke tribunes in de radio en de standpunten-programma's in de televisie op te schorten.

In het licht van de rapporten omtrent de beluistering van de politieke programma's bij de verkiezingen in 1974 en gelet op het succes van de eigen BRT-programma's die toen werden opgezet, kwam de Raad van Beheer overeen die programma's opnieuw in te schakelen en aan te passen. Inzonderheid zal de laatste week voor de verkiezingen, t.w. van 11 tot 15 april, elke avond op de televisie het nu reeds bekende programma « Kiezen of delen » worden ingeschakeld en zal één van de 5 partijen (CVP, BSP, VU, PVV, KP) de gelegenheid krijgen haar verkiezingsprogramma uiteen te zetten en antwoord te verstrekken op de vragen die zullen gesteld worden door panels bestaande uit kiezerspubliek van de 4 andere partijen. In al deze panels zullen ook de kandidaten en de plaatsvervangende kandidaten die ingeschreven zijn op één van de kieslijsten mogen plaatsnemen en zal in elke groep ten minste één vrouw en één jongere voorkomen.

Op de radio zal het duidingsmagazine *Aktueel* binnen zijn normale zendtijd passende aandacht besteden aan speciale problemen zoals b.v. de situatie in Brussel. Uitzendingen als *Confrontatie* b.v. zullen eveneens in de context van de verkiezingscampagne worden geplaatst.

Rekening houdend met al deze gegevens, was de meerderheid van de Raad van oordeel geen extra-politieke tribunes te moeten inschakelen.

Inzake de verkiezingen van 17 april zal de verslaggeving voor de televisie gecentraliseerd worden in de grote studio te Brussel en zal voor

de radio alleen de BRT-1 die verslaggeving verzorgen mede aan de hand van de inbreng uit de diverse provincies. » (1).

Bij het bespreken van de verkiezingscampagne in radio en in televisie en met name het programmabeleid en de reacties van het publiek daartrent maken we onderscheid tussen 1° de programma's volledig aan de verkiezingscampagne gewijd en 2° de manier waarop de verkiezingscampagne in de informatieve uitzendingen is ter sprake gekomen.

1. Programma's volledig aan de verkiezingscampagne gewijd.

De tekst van de Raad van Beheer spreekt over het opschorten van de uitzendingen « Politieke Tribune » en « Standpunten ».

Het behoort inderdaad tot de traditie, dat drie weken voor de verkiezingen plaats vinden, het normale uitzendschema wat betreft de politieke programma's wordt onderbroken. Het staat de Raad dan vrij te beslissen uitzendingen buiten het normale schema te voorzien of niet.

A. EXTRA POLITIEKE TRIBUNES.

In de afgelopen verkiezingscampagne werd beslist voor alle partijen, zowel op radio als op televisie een extra-politieke tribune te voorzien. Deze uitzendingen zouden voor alle partijen even lang zijn en op hetzelfde uur worden uitgezonden. De partijen zelf verzorgden deze programma's.

Politieke Tribunes Radio

Maandag	11/4 - 13.30 u - Kommunistische Partij
Dinsdag	12/4 - 13.30 u - PVV
Woensdag	13/4 - 13.30 u - VU
Donderdag	14/4 - 13.30 u - BSP
Vrijdag	15/4 - 13.30 u - CVP

Deze politieke tribunes duurden telkens zeven minuten en werden uitgezonden na « Aktueel » rond 13,30 u. In het kader van het continu kijk- en luisteronderzoek wordt slechts één meting van één week per maand voorzien. Rekening houdend met het belang en de duur van de uitzending op de verkiezingsdag zelf, werd geopteerd voor de betreffende week zodat voor de uitzendingen van de week hieraan voorafgaand, geen cijfers beschikbaar zijn.

(1) Persmededeling n.a.v. de Vergadering van de Raad van Beheer op 21 maart 1977.

Politieke Tribunes TV*

	W.	Gem. Kdh.	Aantal kijkers	Niet BRT-zenders samen
Maandag 11/4 - 19.37 u - KP	4,0	16,6	688.000	10,9
Dinsdag 12/4 - 19.36 u - PVV	3,8	9,1	373.100	25,9
Woensdag 13/4 - 19.37 u - VU	3,9	28,2	1.156.200	1,6
Donderdag 14/4 - 19.37 u - BSP	3,8	18,2	746.200	7,5
Vrijdag 15/4 - 19.37 u - CVP	4,0	9,1	373.100	23,3

* De betekenis van de verschillende kolommen is : W. : waardering ; het rekenkundige gemiddelde van alle uitgebrachte waarderingen ; de beoordelingsschaal : 5 = zeer goed ; 4 = goed ; 3 = voldoende ; 2 = onvoldoende ; 1 = slecht. Kdh. staat voor kijkdichtheid en geeft het percentage van de Vlaamse bevolking van 15 jaar en ouder, dat gekeken heeft. Een eenheid kijkdichtheid = 41.000 kijkers.

Op één en dezelfde dag kwamen de partijen met een Politieke Tribune op de radio en op de TV en nog op dezelfde dag waren zij het mikpunt van de vragen der anderen in de BRTuitzending « Kiezen of delen ».

Vlak voor het TV-Nieuws kregen alle partijen dus een zevental minuten, om aan de kiezers het kiesprogramma bekend te maken. Op het eerste gezicht zou men geneigd zijn te zeggen dat er grote verschuivingen in de kijkdichtheid zijn opgetreden, naargelang de partij die aan de beurt was. Wanneer wij echter de laatste kolom bekijken, wordt vlug duidelijk dat de kijkdichtheidscijfers in functie van het programma-aanbod van de andere zenders moeten beoordeeld worden. De kijkdichtheid van de Politieke Tribunes en deze van alle andere zenders samengeteld geeft een verschil van 9,3 tussen de hoogste en de laagste avond, terwijl dat verschil voor de Politieke Tribunes alleen 19,1 is. Op maandag, woensdag en donderdag was er geen noemenswaardige concurrentie, terwijl op dinsdag Nederland 1 « De man van zes miljoen » uitzond en Nederland 2 « Avro's Toppop », twee programma's die elke week in Vlaanderen door veel mensen worden bekeken. Op vrijdag was er op Nederland 1 « Vriendelijk welkom bij Berend », maar vooral op Nederland 2 « De vrouw van zes miljoen ». Zoals altijd zijn de concurrentiële programma's, programma's van ontspannende aard. Naast de gemakkelijk verteerbare inhoud hebben deze programma's tegenover gelegenheidsprogramma's als « Politieke Tribune » ook nog het bijkomende voordeel van hun reekskarakter en de betrekkelijk hoge uitzendfrequentie zodat er een kijkmodel is ontstaan waarvan de mensen moeilijk afwijken.

B. KIEZEN OF DELEN.

Reeds bij de vorige verkiezingscampagne in 1974 en de weken voorafgaand aan de gemeenteraadsverkiezingen in 1976, organiseerde de BRT de programmareeks « Kiezen of delen ». Ook nu besliste de Raad van Beheer

zendtijd uit te trekken voor « Kiezen of delen ». Aan de Bestuursdirectie « Informatie » werd gevraagd voor de productie van het programma in te staan. De formule van het programma is wellicht bekend : een partij-panel wordt ondervraagd door vier vraagpanels, van elke partij één. Een BRT-moderator zorgt voor de eerbiediging van de minitueus uitgewerkte spelregels.

Kiezen of delen

			W.	Gem. Kdh.	Aantal kijkers	Niet-BRT zenders
Maandag	11/4.	Kommunistische partij (L. Van Geyt, J. Turf, J. Debrouwere, Mariette Van Ballaert, R. De Smet).	3,7	18,5	758.500	18,2
Dinsdag	12/4.	PVV (F. Grootjans, W. De Clercq, H. Van der Poorten, H. De Croo, Mevr. Herman).	3,9	22,5	922.500	23,0
Woensdag	13/4.	Volksunie (H. Schiltz, M. Coppieters, Nelly Maes, V. Anclaux, F. Van der Elst).	3,8	23,9	979.900	17,1
Donderdag	14/4.	BSP (W. Claes, W. Geldolf, F. Van Acker, J. Ramaekers, Jet Nauwelaerts).	3,8	25,1	1.029.100	14,7
Vrijdag	15/4.	CVP (Rika De Backer, J. Chabert, W. Martens, L. Tindemans, M. Eyskens).	3,9	28,0	1.148.000	16,5

Een paar punten kunnen hier geconstateerd worden :

- hoe dichter wij bij de dag der verkiezingen komen, hoe hoger de kijkdichtheid van « Kiezen of delen » wordt ;
- de samengestelde kijkdichtheden van de andere zenders geven deze opgaande lijn van maandag naar vrijdag niet te zien ; overigens blijft het aantal mensen dat naar de tegenoverliggende programma's heeft gekeken betrekkelijk hoog ;
- de waarderingscijfers zijn « gewoon goed » voor alle programma's ;
- vergelijking met de cijfers van « Kiezen of delen » uitgezonden in 1974 geeft : hogere kijkdichtheden, lagere waarderingscijfers (2).

Het feit dat nu — in tegenstelling tot 1974 — personen die kandidaat waren voor een mandaat in Senaat, Kamer of Provincie in de panels mochten voorkomen, heeft waarschijnlijk de belangstelling bij het publiek nog vergroot en vandaar de gestegen kijkdichtheid. In verband met deze programmareeks « Kiezen of delen » ter gelegenheid van de nationale verkiezingen, mogen we spreken van een bevestigd succes van de formule. De dalende waarderingscijfers zouden er wel op kunnen wijzen dat moet

(2) Cf H. SANTY, De Parlementsverkiezingen in radio en TV (BRT), *Res Publica*, XVI, 3-4, 1974, p. 511.

gezocht worden naar middelen om dit arenagevecht tussen groten uit de politiek, voor het publiek nog aantrekkelijker te maken.

2. De informatieve programma's van de BRT en de verkiezingscampagne.

Verschillende informatieve programma's van de BRT hebben, gezien de algemene opdracht van dergelijke programma's, tot taak uitgebreid aandacht te besteden aan de verkiezingen. We kunnen rustig zeggen dat in de week eraan voorafgaand, de verkiezingen de informatieve TV- en radioprogramma's hebben beheerst.

Uiteraard zijn het vooral de duidingsprogramma's waarin men heeft getracht de luisteraars en de kijkers regelmatig en uitvoerig in te lichten over het verloop van de campagne. De dagelijkse nieuwsprogramma's nemen de actualiteit van het nieuws als leidraad en daarin kan uiteraard aan een verkiezingscampagne niet zo uitgebreid en exclusief aandacht besteed worden, als in een duidingsprogramma waar men de onderwerpen beter kan uitkiezen en er meer tijd aan besteden.

A. DE VERKIEZINGSCAMPAGNE IN DE DUIDINGSPROGRAMMA'S (3).

Aktueel (Radio)

Dinsdag	15/3 - 13 u -	Het sociaal-economisch alternatief van de Volksunie met H. Schiltz (2'50").
Donderdag	17/3 - 13 u -	Het verkiezingsprogramma van de socialisten, en van de kommunisten met W. Claes (BSP) en L. Van Geyt (KP) (3'10" + 3'15").
Dinsdag	22/3 - 13 u -	Het verkiezingsprogramma van de Volksunie met H. Schiltz (3'15").
Woensdag	23/3 - 13 u -	Het verkiezingsprogramma van de PVV met F. Grootjans (3'10").
Donderdag	24/3 - 13 u -	Het verkiezingsprogramma van de CVP en dat van Amada met W. Martens (CVP) - (3'30") en Ch. Merckx (Amada) (2'30").
Maandag	28/3 - 13 u -	Zeventien lijsten in Brussel (3'55").
	19 u -	Franstalige lijsten bij de verkiezingen in Vlaanderen (2'38").
Donderdag	31/3 - 19 u -	De Brusselse programma's van de politieke partijen (2'20").
Vrijdag	1/4 - 13 u -	De vakantiegangers en hun kiesplicht (3'40").
Dinsdag	5/4 - 19 u -	Overleg tussen Waalse ACW-ers en socialisten (3'10").
Donderdag	7/4 - 19 u -	De regionale verkiezingsprogramma's van BSP en CVP (3'03").
Dinsdag	12/4 - 13 u -	De vrouwelijke vertegenwoordigers in ons Parlement (2'35").
	19 u -	De kleine partijen in de verkiezingsstrijd (2'50").
Woensdag	13/4 - 13 u -	Mogelijke verschuivingen in politiek Wallonië (4').
	19 u -	Herrie rond Franstalige verkiezingsaffiches in Overijse (3'58").
Donderdag	14/4 - 13 u -	De Vlaamse politieke kaart drie dagen vóór de verkiezingen (2'25").
	19 u -	Franstalige verkiezingsaffiches in Overijse (2'40").
Vrijdag	15/4 - 13 u -	De politieke kaart van Brabant (4'20").
	19 u -	Balans van de voorbije verkiezingscampagne (2'11").

De periode vóór 28 maart werd gebruikt om de verschillende partijen de gelegenheid te geven hun verkiezingsprogramma bekend te maken.

(3) Vermits de verkiezingscampagne slechts een onderdeel is van dergelijke programma's, geven wij er de voorkeur aan geen dichtheidscijfers te bespreken; deze slaan immers op het ganse programma.

Vooral de partijvoorzitters kwamen aan het woord. Vanaf 28 maart kwamen de aktuele thema's aan bod, zonder dat nog politieke mandatarissen aan het woord kwamen. Het wordt immers moeilijk de informatieve opdracht van radio en TV te verzoenen met de sfeer van deze laatste weken. Ook wanneer bij gelegenheid van een optreden voor de media geen propaganda zou worden gevoerd en gesteld dat men politieke persoonlijkheden kan vinden die een paar weken voor de verkiezingen de stress van de campagne opzij kunnen zetten om aan de informatieve opdracht mee te werken, dan nog zou het voor de BRT moeilijk zonet onmogelijk zijn de rol van non-agens in de verkiezingscampagne te blijven spelen. In de ogen van het publiek is het feit van op radio of TV geïnterviewd te worden zonder meer een propaganda voor de persoon en zijn ideeën, omdat aan het medium macht, overwicht, kwaliteit, waarachtigheid en wat dies meer zij, worden toegekend onafgezien van de persoon die het medium hanteert of van de persoon die door het medium ten tonele wordt gevoerd.

Het medium is in die zin een Ding-an-sich. Willens-nillens doet men aan politieke beïnvloeding wanneer men in volle verkiezingscampagne van de vele politieke persoonlijkheden die men zou kunnen interviewen, één of een paar persoonlijkheden gaat interviewen in verband met één of ander probleem. Voor de luisteraar is deze persoon omdat hij op radio of TV is geweest machtiger, belangrijker, beter en meer te vertrouwen want het machtige, belangrijke, goede en waarachtige medium heeft hem of haar genomen en niet de anderen. Daarom dus gedurende de laatste drie weken natuurlijk wel aandacht voor de politieke aktualiteit, maar gebracht buiten de partijen en de te verkiezen personen om — dat voor de radio — of door het tegenover elkaar plaatsen van alle mogelijke standpunten en persoonlijkheden in beschrijvende, noterende reportagestijl, zoals het op TV is gebeurd.

Panorama (TV)

- Donderdag 10/3 - 20.40 u — Phone-In met L. Tindemans (23'3'').
- Donderdag 17/3 - 20.40 u — Gesprek met W. Claes over het alternatief van de BSP (5'50'').
- Donderdag 24/3 - 20.40 u — De show begint: de partijen bereiden hun campagne voor. Campagnevergaderingen bij BSP, PVV, VU en CVP met interviews met de verantwoordelijken over de kosten: K. Van Miert (BSP), G. Monard (CVP), J. Turf (KP), E. Beyssen (PVV), T. Van Overstraeten (VU). Gevolgd door een interview met E. Clysters (assistent KU-Leuven) over de kosten van de gemeenteraadsverkiezingen (25'13'').
- Donderdag 31/3 - 20.40 u — Klezen in de Kempen: de campagne in het arrondissement Turnhout (meetings, bals, plakken, e.d.) (23'3'').
BSP-bal met de heren Adriaenssens en Van Gael; BSP-meeting Geel met voorzitter W. Claes.
CVP-Informatie-avond te Lille met de heer Dupré; CVP-arrondissementeel congres Turnhout: voorzitter Martens, de heer Verdonck.

KP-propaganda in stempellokaal Turnhout.

VU op jaarmarkt. VU op meeting : de heer Van Elzen en voorzitter Schiltz.

Amada op Bell te Geel.

PVV-bal : P. De Clercq.

Donderdag 7/4 - 20.40 u — Verkiezingen in Wallonië : regionalisering en economische crisis (26'36"). Meetings, feestjes e.d. met RW, FDF, PSB, PSC, PCB en de kleinere partijen.

Alleen te horen (uittreksels uit radio-uitzending) : A. Damseaux (PRLW), C. Renard (PCE), G. Gramme (PSC), P.H. Gendebien (RW).

Uit meetings : L. Outers (FDF), Ch. Lebalue (PSC), M. Hansenne (PSC), A. Cools (PSB), Anoniem vertegenwoordiger van Mouvement Chrétien pour la Paix, F. Perin (PRLW), J. Gol.

Donderdag 14/4 - 20.40 u — Verkiezingen in Brussel (25").

— Rechtstreeks vanuit Schaarbeek : FDF-meeting.

— De Vlaamse partijen : de Rode Leeuwen-meeting (Lydia De Pauw en Rik Bonnijs); VU te Zaventem : Bob Maes, Vic Ancliaux; CVP te Asse : P. De Keersmaecker, J. Chabert; PVV te Liedekerke : A. De Winter.

— De Franstalige partijen : Mundeleer (PL), Van Ael (PSC), Cudell (PSB), Defosset (FDF).

B. DE VERKIEZINGSCAMPAGNE IN ANDERE INFORMATIEVE PROGRAMMA'S

De Nieuwsprogramma's.

Zowel het radio- als het TV-nieuws brachten regelmatig verslag uit over het verloop van de verkiezingscampagne. Zo werd er o.a. in het journaal werk gemaakt van de persconferenties die de verschillende partijen hebben gegeven : VU (15-3 en 22-3), BSP (17-3), KP (23-3), PVV (23-3), CVP (24-3). Van deze gebeurtenissen werd alleen melding gemaakt. Aan de duidingsprogramma's werd de taak van het situeren, interviewen en voor de kijker verduidelijken van het op de persconferenties gebodene, overgelaten. In het TV-journaal waren verder ook stemmingsbeelden met uittreksels van toespraken van de partijcongressen : PVV (26-3), BSP (27-3), CVP (27-3), VU (3-4).

Confrontatie — Ieder zijn waarheid.

Nadat in Confrontatie van zondag 13-3 de heren L. Tindemans en W. Declercq waren geïnterviewd en op 20-3 de heren W. Claes en H. Schiltz, kwamen in « Ieder zijn waarheid » van 3-4 de partijvoorzitters met elkaar in discussie. We kregen dus een politiek debat van één uur tussen de heren W. Claes (BSP), F. Grootjans (PVV), W. Martens (CVP), H. Schiltz (VU) en L. Van Geyt (KP).

Besluit.

Het verkiezingsgebeuren is opvallend goed georganiseerd en op zorgvuldige wijze door radio en TV gevolgd. Opvallend omdat gedurende de weinige weken die daarvoor beschikbaar waren, het ganse programma-

schema is moeten omgewerkt worden om alle partijen zoveel mogelijk dezelfde gunstige uitzendingsvoorwaarden aan te bieden. Dat geldt zowel voor de eigen politieke tribunes van de partijen, als voor de programma's die de BRT op eigen initiatief aan de verkiezingen heeft gewijd. Het is inderdaad niet eenvoudig voor vijf partijen, precies op hetzelfde uur en zoveel mogelijk onder dezelfde omstandigheden zo dicht mogelijk bij de verkiezingen zendtijd uit te trekken van gelijke duur. Het evenwicht van het zendschema moet immers bewaard blijven : kijkers en luisteraars zitten ook op andere dan politieke programma's te wachten.

De zorgvuldige wijze waarop de radio en de televisie deze campagne hebben weergegeven, komt tot uiting in de beheersing en de afstandelijkheid waarmee het hele jachtige intrigerende verkiezingsgebeuren werd aangepakt.

Alleen op deze manier werd het mogelijk de informatieve opdracht tot een goed einde te brengen.

Summary : The electoral campaign in the dutch-speaking radio and television.

Although in Radio and TV-programmes the dutchspeaking radio and television (BRT) gives much attention to the election campaign, reporters and journalists manage to stick to the status of non agens, conforming the BRT-constitution.

There is no difficulty to interview political leaders or ask them for collaboration in one or another programme, during the election campaign. The nearer election-day comes, the more difficult it is to stay neutral. In the radio-programmes one simply avoided to interview political leaders the last weeks before election-day.

As for the TV-programmes, one managed to give the campaign with all pro's and con's, the typical detail and the striking events in pure documentary style.

